

Spis treści

Wstęp	13
I. Epoka wspólnoty pierwotnej	15
1. Pierwsi ludzie nad górną Odrą	16
2. Życie pierwszych gromad ludzkich na Śląsku	17
3. Paleolityczne stanowiska na Górnym Śląsku	18
4. Okres neolitu na Śląsku	19
5. Wczesne osadnictwo na Śląsku Opolskim	20
6. Jak pracował śląski kowal w okresie halsztackim?	21
7. Pochodzenie nazwy Śląsk	22
8. Najstarsza wzmianka źródłowa o Opolszczyźnie z IX wieku	23
9. Czym było opole?	23
II. Epoka feudalizmu	24
A. Okres wczesnofeudalny od VII do połowy XII wieku	24
10. Odkrycie wczesnośredniowiecznego Opola	25
11. Charakter osady na Ostrówku	26
12. Dlaczego osada na Ostrówku straciła swoje znaczenie?	28
13. Jakie obowiązki ciążyły na ludności w wiekach X—XII?	29
14. Najdawniejsze szlaki handlowe na Opolszczyźnie	30
B. Okres gospodarki czynszowej od połowy XII do połowy XV wieku	30
15. Lokacja Opola	34
16. Skład klasowy ludności miejskiej Opola w wiekach XIII—XV	35
17. Przepisy dla rzemieślników śląskich w XIV wieku	35
18. Lokacja miast na Opolszczyźnie na prawie niemieckim	36
19. Lokacja wsi na Opolszczyźnie	37
20. Ludność archidiaconatu opolskiego na przełomie XIV i XV wieku	37
21. Najazd tatarski w 1241 roku	38
22. Opolanie w bitwie pod Grunwaldem	39
23. Husyci na Opolszczyźnie	40
24. Jędrzej Gałka w Głogówku	41
25. Opolscy uczeni na uniwersytecie krakowskim w XV wieku	41

26. Herby ziemi opolskiej i miasta Opola	44
27. Kaplica Piastowska w Opolu	45
28. „Katalog magii” Rudolfa z Rud Raciborskich	45

C. Okres gospodarki folwarczno-pańszczyźnianej od II połowy XV do połowy XVIII wieku

29. Rozwój folwarków na Śląsku	49
30. Handel na Opolszczyźnie w wiekach XVI—XVII	49
31. Na czym polegała zależność feudalna mieszczan opolskich od księcia w XVI wieku?	50
32. Poddanie chłopów górnośląskich	51
33. Handel chłopami na Śląsku	52
34. Walka chłopów przeciw wyzyskowi	52
35. Powstanie czeladników w Nysie w 1616 roku	53
36. Reformacja w Opolu	54
37. Dlaczego reformacja na Opolszczyźnie słabo się rozwijała?	55
38. Śląscy arianie	55
39. Zniszczenia wojenne w okresie wojny trzydziestoletniej	56
40. Jan III Sobieski w Raciborzu	57
41. Pierwszy geograficzno-historyczny opis Śląska	58
42. Polskie szkoły w wiekach XVI—XVIII	58
43. Brzeskie gimnazjum w XVI wieku	59
44. „Śląski Rej”	60
45. Kancjonał brzeski	61
46. Palenie „czarownic”	61

III. Kształtowanie się elementów kapitalizmu od połowy XVIII do połowy XIX wieku

47. Opanowanie Śląska przez Prusy	66
48. Chłopi opolscy wobec panowania pruskiego	66
49. Próby germanizacyjne Fryderyka II	67
50. Niemiecki głos przeciw germanizacji	68
51. Ludność Opolszczyzny w 1787 roku	69
52. Jak założono hutę „Małapanew” w Ozimku?	69
53. Okrucieństwa panów wobec chłopów	70
54. Tłumienie oporu chłopskiego	71
55. Walki chłopów przeciw pańszczyźnie	72
56. Marek z Jemielnicy	72
57. Zniesienie poddaństwa osobistego	73
58. Edykt Fryderyka Wilhelma III z 14 IX 1811 roku w sprawie uwłaszczenia chłopów	74
59. Ograniczenie i zahamowanie procesu uwłaszczenia	76
60. Dalsze ograniczenie procesu uwłaszczenia	76
61. Rezultaty uwłaszczenia chłopów do roku 1848	77
62. Położenie zagrodnika śląskiego w połowie XIX wieku	78
63. Mieszkanie chłopskie w połowie XIX wieku	78
64. Śląsk w oczach polskiego szlachcica w 1820 roku	79
65. Julian Ursyn Niemcewicz na Śląsku (1821)	80
66. Opole w roku 1830	81
67. Echa powstania listopadowego	81
68. Wincenty Pol na Opolszczyźnie	82
69. Rosyjski sławista o Opolszczyźnie	83

70. Józef Elsner	84
71. Pierwsza podróż kolejną	85
72. Wypędzenie franciszkanów z Góry św. Anny	85
73. Germanizatorska rola duchowieństwa niemieckiego	86
74. Stan szkolnictwa na początku XIX wieku	86
75. Sytuacja nauczyciela w I połowie XIX wieku	87
76. Józef Jeziorowski	88
77. Polskie księgi cechowe w Opolu	89

IV. Epoka kapitalizmu 90

A. Wiosna Ludów na Opolszczyźnie 90

78. Klęska głodu na Górnym Śląsku w latach 1846—1847	91
79. Rudolf Virchow o przyczynach nędzy na Śląsku	92
80. Początki ruchu chłopskiego w 1848 roku	93
81. Podstawowe żądania ludności polskiej w 1848 roku	94
82. Polska propaganda narodowa	95
83. Delegacje chłopów w Berlinie	95
84. Górnośląska odezwa wyborcza z kwietnia 1848 roku	96
85. Górnośląscy posłowie w parlamencie pruskim	97
86. Działalność Krystiana Minkusa	97
87. Wilhelm Wolff o Górnym Śląsku	98
88. Pierwsze polskie czasopismo lokalne na Śląsku	99
89. Powstanie chłopskie w powiecie kluczborskim	100
90. Wprowadzenie stanu oblężenia	101
91. Ustawa uwłaszczeniowa z 2 III 1850 roku	102
92. Wystąpienie polskiego posła z Opolszczyzny w parlamencie pruskim w 1851 roku	102
93. Józef Lompa	103

B. W okresie kapitalizmu przedmonopolistycznego (do 1890 roku) 105

94. Początki przemysłu cementowego na Opolszczyźnie	106
95. Rozwój przemysłu tekstylnego	107
96. Rozwój kolei	108
97. Rozwarstwienie chłopstwa po uwłaszczeniu	108
98. Początki emigracji zamorskiej Opolan	109
99. Opolanie w powstaniu styczniowym	110
100. Niemieckie świadectwa o polskości Opolszczyzny w połowie XIX wieku	111
101. Powstanie polskiej spółdzielczości kredytowej	111
102. Łączność Opolszczyzny z Wielkopolską	112
103. Stan polszczyzny wśród dzieci na Opolszczyźnie w 1890 roku	113
104. Emanuel Kania	113
105. Juliusz Roger	114
106. Ks. Norbet Bonczyk	115
107. Juliusz Ligoń	116
108. Jan Kasprówicz w Opolu i Raciborzu	117
109. Pierwszy turysta na Opolszczyźnie	118

C. Opolszczyzna w okresie imperializmu (lata 1890—1914) 119

110. Wielka własność ziemską w początkach XX wieku	120
111. Charakterystyczne cechy rozwoju rolnictwa na przełomie XIX i XX wieku	120
112. Zacołowanie wsi górnośląskiej	122
113. Wychodźstwo ludności z Opolszczyzny	122

114. Stan ludności polskiej na przełomie XIX i XX wieku	123
115. Wyniki wyborów do parlamentu Rzeszy na przełomie XIX i XX wieku	123
116. Rok 1905 na Opolszczyźnie	124
117. Zakaz używania języka polskiego na zgromadzeniach publicznych	125
118. Zwalczanie ruchu polskiego	125
119. Julian Marchlewski o polskości na Śląsku	126
120. Róża Luksemburg na Śląsku	127
121. Polskie Banki Ludowe na Opolszczyźnie	127
122. Pierwsze polskie Towarzystwa Gimnastyczne „Sokół”	128
123. Początki polskiego ruchu śpiewaczego	129
124. Prasa polska na Opolszczyźnie	130
125. Życiorys Józefa Rostka	131
126. „Gazeta Opolska”	131
127. Raciborska „Strzecha”	132
128. Kult Mickiewicza na Śląsku	133
129. Konstanty Damrot	134
130. Jan Dzierżoń — sławny pszczelarz	134
131. Maria Konopnicka o Dzierżoniu	135
132. Franciszek Wilczek	136
133. Germanizatorska rola niemieckiej szkoły	137
134. Jakub Kania — działacz i pisarz ludowy	137
135. Jan Nikodem Jaroń	139

D. W okresie przyływu fali rewolucyjnej i powstań narodowych (lata 1917—1921)

136. Wzrost nastrojów rewolucyjnych na Opolszczyźnie	141
137. Wzrost nastrojów narodowowyzwoleńczych	142
138. Rady robotnicze i żołnierskie na Opolszczyźnie	143
139. Polskie rady ludowe	144
140. „Pruska sprawiedliwość”	145
141. Powstanie oleskie w 1919 roku	146
142. Położenie robotnika rolnego	146
143. Traktat wersalski	147
144. POW na Opolszczyźnie	148
145. Pierwsze powstanie śląskie	149
146. Wyniki wyborów samorządowych z 9 XI 1919 roku	149
147. Antyrewolucyjny charakter okupacji wojskowej Górnego Śląska	150
148. Sprytny jest nasz lud	150
149. Ludność żąda polskiego szkolnictwa	151
150. Drugie powstanie śląskie	152
151. Wspomnienia z drugiego powstania	153
152. Rozwój POW na przełomie 1920 i 1921 roku	154
153. Początki harcerstwa opolskiego	155
154. Sprawa udziału emigrantów w plebiscycie	155
155. Watykan wobec sprawy Śląska	156
156. Stanowisko komunistów śląskich wobec plebiscytu	157
157. Wyniki plebiscytu z 20 III 1921 roku	158
158. Dzień plebiscytu w Opolu	158
159. Terror niemiecki nie znał granic	159
160. Opolanie w trzecim powstaniu śląskim	160
161. Powstańcy zdobywają hutę „Małapanew”	161
162. Ślączki w walce	161
163. Specyfika walki powstańczej	162

164. W powiecie strzeleckim	163
165. Walki pod Górą św. Anny	164
166. Bitwa pod Zębownicami	165
167. Podział Górnego Śląska	165
E. Opolszczyzna w okresie międzywojennym (lata 1922—1939)	166
168. Historyczna chwila w Opolu	168
169. Noc długich noży	169
170. Uchodźcy z Opolszczyzny w Polsce	169
171. Założenie Związku Polaków w Niemczech	170
172. Skargi Związku Polaków w Niemczech	171
173. Konwencja genewska	172
174. Realizacja konwencji genewskiej w zakresie szkolnictwa	173
175. Na jakich podstawach prawnych Polacy rozwijali swe życie narodowe?	173
176. Wzniesienie fali rewolucyjnej w 1923 roku	174
177. Świadomość narodowa wśród ludności polskiej na Opolszczyźnie	175
178. Polsko-Katolicka Partia Ludowa	176
179. Procent głosów na listy polskie w wyborach do parlamentu Rzeszy	176
180. Szykanowanie Polaków w okresie wyborów	177
181. Metody zniekształcania spisu ludności	178
182. Polska spółdzielczość kredytowa w okresie międzywojennym	178
183. Położenie Opolszczyzny w państwie niemieckim	179
184. Rola Opolszczyzny w III Rzeszy	180
185. Zastój gospodarczy na Opolszczyźnie	181
186. Rolnictwo w okresie międzywojennym	182
187. Niemieckie inwestycje na Opolszczyźnie	182
188. Nie „Volk ohne Raum”, lecz „Raum ohne Volk”	183
189. Proces odpływu ludności	184
190. Bezrobocie na Opolszczyźnie	184
191. Demonstracja bezrobotnych w Opolu w 1926 roku	185
192. Opolscy komuniści współpracują z KPP	186
193. Wzrost wpływów komunistycznych na Opolszczyźnie	187
194. Represje antykomunistyczne	187
195. Walka komunistów opolskich w okresie faszyzmu	188
196. Antyfaszystowska działalność komunistów	189
197. KPP w obronie Polaków na Opolszczyźnie	190
198. KPD bierze w obronę Polaków na Opolszczyźnie	190
199. Publiczne szkoły powszechne mniejszości polskiej	191
200. Niemieccy nauczyciele w polskich szkołach publicznych	193
201. Rąbierzanki w Tarnowskich Górach	194
202. Polskie szkoły prywatne	195
203. Polskie gimnazjum w Bytomiu	197
204. Kształcenie polskich nauczycieli w Akademii Pedagogicznej w Bytomiu	199
205. Jak niszczone polskie szkoły?	200
206. Niemieckie szykany wobec polskiej szkoły	201
207. Audycje Stanisława Ligonja	202
208. Polscy pisarze w obronie ludności śląskiej	202
209. Chłopska przytomność umysłu	204
210. Początki hitlerowskiego terroru	205
211. Jak przyjęto przewrót faszystowski w Nyskim?	205
212. Hitlerowski program rządów na Śląsku	206
213. Antypolskie ustawodawstwo w Niemczech	207
214. Niemcy usiłują nie dopuścić Polaków do nabywania ziemi	208

215. Rozwój ZHP na Opolszczyźnie	209
216. Młodzież polska organizuje się	210
217. Młodzież opolska w walce	210
218. Organizacje śląskich akademików	211
219. Ks. Jan Melz w walce z germanizacją	212
220. Ks. Karol Koziołek w walce o polskość	213
221. Watykan odmawia pomocy Polakom	214
222. Działalność Polskiego Uniwersytetu Ludowego	214
223. Napad na artystów polskich w Opolu	215
224. „Nowiny Codzienne”	216
225. „Prawdy Polaków”	217
226. Jak Niemcy oceniali siłę ruchu polskiego w Niemczech?	218
227. Wygaśnięcie konwencji genewskiej w 1937 roku	219
228. Związek Polskich Kół Śpiewaczych	220
229. Tajne statystyki niemieckie o używaniu języka polskiego	220
230. Niemczenie nazw miejscowości	221
231. Deklaracja mniejszościowa z 5 listopada 1937 roku	222
232. Wydalenie Arki Bożka ze Śląska	222

F. Podczas II wojny światowej 224

233. Niemcy organizują Freikorps	224
234. Likwidacja polskiego stanu posiadania	225
235. Walka z polskością w okresie II wojny światowej	227
236. Używanie języka polskiego	228
237. Plany wysiedlenia działaczy polskich	229
238. Obozy hitlerowskie na Opolszczyźnie	230
239. Polscy robotnicy na Opolszczyźnie	232
240. Ruch oporu na Opolszczyźnie	232
241. Ruch oporu Opolan w Buchenwaldzie	233
242. Walka Arki Bożka na emigracji o przyłączenie Opolszczyzny do Polski	234
243. Przygotowanie kadr nauczycieli	234
244. Niski poziom szkolnictwa podczas wojny	235
245. Rozwój koncepcji PPR w sprawie zachodnich granic Polski	236
246. Uchwały konferencji poczdamskiej w sprawie zachodnich granic Polski	237

V. Epoka socjalizmu. Opolszczyzna w Polsce Ludowej 239

247. Daty wyzwolenia miast na Opolszczyźnie w 1945 roku	240
248. Wyzwolenie Opola	240
249. Bohaterski czyn Mikołaja Rigaczina	241
250. Wyzwolenie Raciborza	242
251. Zniszczenia wojenne na Śląsku Opolskim	243
252. Władze polskie przejmują Opolszczyznę	244
253. Pierwsza grupa operacyjna w Opolu	244
254. Zaczątki administracji polskiej w Opolu	245
255. Początki działalności PPR na Opolszczyźnie w 1945 roku	246
256. Problem weryfikacji ludności	247
257. Referendum na Opolszczyźnie	248
258. Walka z wrogiem i reakcją	249
259. Reforma rolna	249
260. Pochodzenie osadników przybyłych na Opolszczyznę w latach 1945—1950	250
261. Skład regionalny ludności województwa opolskiego w 1950 roku	251
262. Zadania planu sześcioletniego dla Opolszczyzny	251

	252
263. Stabilizacja ludnościowa na Opolszczyźnie	
264. Rola małżeństw mieszanych w społecznej integracji	253
265. Jak powstała WSP w Opolu?	253
266. Rozwój przemysłu na Opolszczyźnie	254
267. Udział Opolszczyzny w produkcji kraju	255
268. Przemysł chemiczny na Opolszczyźnie	256
269. Opolskie cementownie	256
270. Postęp w rolnictwie Opolszczyzny	257
271. Jak gospodarują PGR-y na Opolszczyźnie?	258
272. Osiągnięcia opolskich spółdzielni produkcyjnych	259
273. Wyż demograficzny na Opolszczyźnie	260
274. Program wyborczy WK FJN z 1961 roku	260
275. Program wyborczy WK FJN z 1965 roku	261
276. Posłowie opolscy w sejmie	262